

Приказ

УДК: 017.42(497.11)"1947/2022"(049.32)

016:[655.413:811.163(497.11)X049.32)

016:[655.413:811.163(497.11)"2004/2022"(049.32)

81(049.32)

doi: 10.5937/zrffp53-44676

ДАР СТРУЦИ И ЧУВАРИМА СРПСКОГ ЈЕЗИКА – ЈУБИЛЕЈСКО ТРОКЊИЖЈЕ ПОВОДОМ 75 ГОДИНА ИНСТИТУТА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

(Владимир Живановић, *Издања Института за српски језик САНУ
1947–2022*, Београд: Институт за српски језик САНУ, 2022, 165 стр.)

(Дана Миленковић и Владимир Живановић, *Днотирана библиографија
Библиотеке Јужнословенског филолога*, Београд: Институт за српски
језик САНУ, 2022, 130 стр.)

(Дана Савић-Грујић, *Едиција „Монографије“ Института за српски
језик САНУ (2004–2022)*, Београд: Институт за српски језик САНУ,
2022, 75 стр.)

Југослава Г. РАКИЋ МЛАДЉЕНОВИЋ¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за српски језик и књижевност

¹ jugoslava.rakic@pr.ac.rs

Рад примљен: 25. 5. 2023.

Рад прихваћен: 29. 6. 2023.

ДАР СТРУЦИ И ЧУВАРИМА СРПСКОГ ЈЕЗИКА – ЈУБИЛЕЈСКО ТРОКЊИЖЈЕ ПОВОДОМ 75 ГОДИНА ИНСТИТУТА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

Језик је наше лице и наличје, наше порекло и идентитет, језик је наша задужбина и, више но икад, наша одбрана. Чување и неговање језика неизоставно подразумева и синтезу онога што се радило и урадило у дужем периоду, стога је обележавању јубилеја – 75 година постојања Института за српски језик САНУ, између осталог, посвећена посебна пажња управо освртом на богату издавачку делатност Института кроз протекли помеху период. Тај осврт остварен је објављивањем својеврсног трокњижја у част јубилеја. Разноврсна и богата издавачка делатност – речници, реномирани часописи с дугом традицијом, монографије, зборници, дигитална издања, кроз коју Институт за српски језик САНУ деценијама активно ради на развоју, очувању и унапређењу науке о српском језику, свакако завређује публикување прегледа наслова који су настали и обележили протеклих 75 година постојања Института.

О историјату, раду сарадника и издавачкој делатности Института било је речи на Свечаној академији одржаној 16. новембра 2022. године у Палати САНУ, а о најзначајнијој књизи из јубилејској трокњижја – о каталогу Издања говорила је у уводној речи Софија Милорадовић, директор Института за српски језик САНУ, истакавши да је каталог „својеврсна лична карта нашега Института, преглед свега што је досад урађено, низ институтских публикација сложених у целине како би се представило све оно што су кроз претходних седам и по деценија *изништили* (реч Исидоре Секулић) сарадници Института, стварајући сами или у лепом и корисном садејству са истраживачима изван наше куће, а када су у питању речници и лингвистичке карте у међународним атласима, радећи то здружено – свако на своме делу задатка – зарад стварања књиге чија ће вредност закрилити имена делатника“. Дизајн свих публикација радила је Оливера Батајић Сретеновић, а штампала их је Planeta print из Београда.

На почетку ће бити приказан преглед садржаја трокњижја, појединачно за сваку од три именоване публикације. Издаваштво Института за српски језик САНУ у претходних седам и по деценија сабрано је у трокњижје чију је прву књигу-каталог *Издања Института за српски језик САНУ 1947–2022*. сачинио Владимир Живановић, библиотекар

Института. Уредник књиге и аутор текста *Три четврти века издаваштва Института за српски језик САНУ* јесте Марина Спасојевић, а главни уредник је Софија Милорадовић. Каталог институтских издања садржи петнаест целина у оквиру којих су представљене појединачне публикације и дате њихове насловнице у колору: *Речник САНУ*, *Етимолошки речник*, *Лингвогеографија*, *Часописи Института*, *Едиција Монографије*, *Едиција Поседна издања*, *Едиција Библиотека Јужнословенској филологије*, *Едиција Старословенско и српско наслеђе*, *Едиција Прилози драматисти српског језика*, *Монографске публикације*, *Зборници Института*, *Речници – специјална лексикографија*, *Дигитална издања*, *Пригодна издања*, *Списи Одбора за стандардизацију српског језика*, као и *Прилог* у коме је дат садржај свих бројева *Српској дијалектолошкој зборника* због великог броја монографских студија у овоме часопису. Структуру каталога институтских издања, као најважније књиге јубилејског трокњижа, представила је Марина Спасојевић: „Богата и разноврсна делатност, као и многострука сарадња с бројним научним, наставно-научним и културним установама, условила је и сложена структура каталога, будући да хронолошки принцип не пружа податке о великом броју области које су у фокусу интересовања наших сарадника. Стога смо одлучили да, трудећи се да целине буду што хомогеније и да прате основне резултате колективних задатака, публикације групишемо по едицијама и серијама, примењујући унутар група хронолошки принцип када је реч о вишетомним речницима и периодици, а антихронолошки када је реч о монографијама и зборницима, како би се пратила актуелност тема, те унутар група опет посежемо за тематским критеријумом“ (Спасојевић, 2022, стр. 18). Надаље ће бити сачињен осврт само на речнике и периодике.

Институт за српски језик САНУ, још од свог оснивања, с највећом пажњом ради на једном од својих највећих пројеката – изради *Речника српскохрватској књижевности и народној језика*. *Речник САНУ* представља посебан део издавачке делатности Института за српски језик САНУ. Прва књига *Речника*, објављена 1959. године, покреће ново доба српске лексикографије. До данас је објављена 21 књига *Речника САНУ*, последња 2019. године, чији су уредници били истакнути српски лингвисти: Александар Белић, Михаило Стевановић, Митар Пешикан, Даринка Гортан Премк и др. *Речник САНУ*, као лексикографско дело од изузетног значаја за српски језик, према речима аутора *Издања*, карактерише лингвистички приступ у опису поуздано издвојених и на грађи утемељених значења, прецизна граматичка обрада, уз препознатљиву графичку опрему и двостубачни текст (Живановић, 2022, стр. 22).

Етимолошки речник српског језика у три свеске (Свеска 1: А–АШ, 2003; Свеска 2: БА–БД, 2006; Свеска 3: БЕ–БЈ, 2008) представља још једно значајно лексикографско дело, у коме се најсавременијим етимолошким

методолошким приступом обрађује речничка грађа која садржи лексику из свих штокавских говора. Све три свеске *Еѝтимолошкој речника срѝској језика* израдили су: Марта Бјелетић, Јасна Влајић-Поповић, Александар Лома, Снежана Петровић, Марија Вучковић, Маја Ђокић (свеске 1 и 2), а настао је као резултат дугогодишњих проучавања Етимолошког одсека, на чијем је челу од оснивања био Павле Ивић, после чије смрти руководство над одсеком преузима најпре Александар Лома, потом, до данас, одсеком руководи Марта Бјелетић.

Уз поменуће речнике не може се не поменући периодика из области српског језика, и то три престижна часописа: *Срѝски дијалекѝолошки зборник*, *Јужнословенски филолоѝ* и *Наш језик*. Ови часописи са дугом и признатом традицијом имају за циљ објављивање резултата истраживања и изучавања српског, али и других словенских језика, како са синхронѝског тако и са дијахронѝског аспекта, затим проучавање савременог књижевног језика, његове норме и промена које се појављују у језику у складу са друштвеним променама.

Аноѝирану библѝографију Библиоѝеке Јужнословенској филолоѝа израдили су Ана Миленковић и Владимир Живановић (уредник књиге и главни уредник: Софија Милорадовић). Уводни текст *Прошлосѝ Библиоѝеке Јужнословенској филолоѝа као ѝуѝоказ за њену бдуѝћносѝ* написала је Рајна Драгићевић, главни уредник *Јужнословенској филолоѝа* и *Библиоѝеке Јужнословенској филолоѝа*. На првим странама свога текста Драгићевић даје осврт на традицију, садржај и задатке *Јужнословенској филолоѝа*, истичући да су у фокусу највећег броја монографија *Библиоѝеке Јужнословенској филолоѝа* (које су засноване на докторским дисертацијама) били задаци проистекли из Белићевих очекивања усмерених ка резултатима који ће допринети прецизнијем увиду у језичку прошлост, али и из очекивања да те монографије дају јасан допринос историји српског језика и других словенских језика (Миленковић и Живановић, 2022, стр. 7–9).

Аутори књиге представили су у *Уводу* основне одлике ове едиције, навели књиге старе и нове серије, хронологију и динамику њиховог објављивања. Из тог текста јасно се сагледава неодвојивост *Библиоѝеке Јужнословенској филолоѝа* и часописа *Јужнословенски филолоѝ*, коме она и припада. У *Аноѝираној библѝографији* представљено је девет наслова из Старе серије (1928–1938) и двадесет пет наслова из Нове серије (од 1970) – укупно тридесет четири аотиране јединице, а дат је оригинални садржај за сваку од публикација и детаљан опис садржине сваке од књига из обе серије. Дакле, у новој серији *Библиоѝеке Јужнословенској филолоѝа*, како истичу и аутори у *Уводу*, објављено је готово трипут више студија у односу на стару, чиме су створене веће могућности за различита филолошка и лингвистичка истраживања. Овако исцрпно и акрибично сачињена и представљена, библѝографија *Библиоѝеке Јужнословенској филолоѝа*

даје огроман допринос науци о језику и свакако је изузетно значајна публикација како за српске тако и за стране језичке стручњаке који ће се подробније бавити, на првом месту, дијасхроним планом српског језика.

Публикацију *Едиција „Монографије“ Института за српски језик САНУ (2004–2022)* припремила је Ана Савић-Грујић (уредник књиге и главни уредник: Софија Милорадовић), која у уводним напоменама истиче да је едиција покренута 2004. године на иницијативу Александра Ломе, тадашњег председника Научног већа Института за српски језик САНУ и Софије Милорадовић, директора Института, с циљем објављивања резултата рада везаних за основни пројекат Института – *Речник САНУ*, али је, потом, у марту 2004. године на седници Научног већа одлучено да се у оквиру покренуте едиције „публикују студије које су проистекле из истраживања сарадника и са других институтских пројеката, као и на основу одбрањених магистарских и докторских радова тематски везаних за пројекат истраживања“ (Савић-Грујић, 2022, стр. 5).

Уредник едиције до 2020. године био је Александар Лома, а од тада је уређује Владан Јовановић. У публикацији су представљене тридесет четири досад објављене монографије у којима су обрађени сви језички нивои и различите лингвистичке области. Теме монографија претежно су лексиколошке и са акцентом на обради грађе која је најдрагоценији извор за језичка проучавања. Савић-Грујић је сваку од монографија појединачно концизно описала указујући њихов значај и дајући у тим описима основне аспекте проучавања кроз призму приказа аутора који су се бавили овим монографијама.

Овом приликом биће направљен осврт на монографије за које су аутори добили престижну награду Славистичког друштва Србије „Павле Ивић“, која је од 2014. године преименована, са новим правилником, у награду „Павле и Милка Ивић“. Прва међу награђеним монографијама јесте друга књига из едиције *Монографије*, објављена 2006. године: *Исковрнуи илајоли. Тијови ексивресивних йревербалних форманаија (на српском и хрватском језичком мајеријалу)* (490 стр.), аутора Марте Бјелетић. Ова монографија, добитник награде „Павле Ивић“ за најбољи рад из лингвистичке славистике у 2006. години, представља исцрпну, у првом реду етимолошку анализу на богатом корпусу грађе, потом и анализу творбе и семантике са историјског аспекта. Друго награђено издање из ове институтске едиције јесте *Речник љовора северне Метохије* (704 стр.), аутора Милете Букумирића, добитник награде „Павле Ивић“ за најбољи рад из српске лингвистике у 2012. години. Букумирићев *Речник* сасвим сигурно спада у ред изузетних остварења, оних која ће чувати лексички фонд до кога се долази великим трудом на терену – у овом случају, лексички фонд Срба старинаца из северне Метохије на чак 704 стране. Међу издањима за 2016. годину 24. монографија *Српска фразеологија и религија:*

Приказ трокњижја завршићемо речима Софије Милорадовић, директора Института, која је у својим наступима у више наврата истицала да је јубилејско трокњижје као пригодно издање поводом 75 година од оснивања Института отпочело свој живот дошавши у руке професора, колега и поштовалаца српскога језика на разним странама. Реч је о уздарју „свима онима који су нас задужили својом сарадњом, подршком и поверењем. Такође, то је и својеврсно одуживање дуга корифејима струке на чијим раменима стојимо и који су нам ово послушање оставили у наслеђе“, истакла је Софија Милорадовић поводом јубилеја.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).